

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Соціологічний факультет

Кафедра прикладної соціології та соціальних комунікацій

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) перший

(бакалаврський)

Спеціальність 054 -

Соціологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувачка кафедри прикладної
соціології та соціальних комунікацій**

_____ **Ірина СОЛДАТЕНКО**

підпис

“ _____ ” _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЄКТ)

Сівак Дарини Олександрівни

1. Тема роботи «Комунікативні стратегії запобігання та подолання домашнього насильства»

керівник роботи Хижняк Лариса Михайлівна, доктор соціологічних наук, професор

затверджені наказом по університету від «01» травня 2024 року №1006-5/902

2. Строк подання студентом роботи 19 травня 2024 року

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

1. Обґрунтувати поняття та форми домашнього насильства;

2. Вияснити причини та наслідки домашнього насильства;

3. Детально розглянути концептуальні підходи до розуміння домашнього насильства та яку є правові аспекти протидії домашньому насильству в Україні;

4. Яка роль комунікації у запобіганні та подоланні домашнього насильства та головні комунікативні стратегії підвищення обізнаності громадськості;

5. Провести емпіричне дослідження та проаналізувати дані, які було отримано.

4. План роботи

з/п	Назви етапів роботи
1	Збір теоретичного матеріалу
2	Проведення соціологічного дослідження «Запобігання та подолання домашнього насильства: роль засобів комунікації»
3	Аналіз та узагальнення отриманих даних
3	Визначення комунікативних механізмів протидії домашньому насильству

5. Дата видачі завдання

Студент

підпис

Дарина СІВАК

ім'я та прізвище

Керівник роботи

підпис

Лариса ХИЖНЯК

ім'я та прізвище

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.Н. КАРАЗІНА

СОЦІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра прикладної соціології і соціальних комунікацій

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи

на тему:

**«КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПОДОЛАННЯ
ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА»**

Виконала:

студентка 4 курсу групи ЗССК-44

заочної форми навчання

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності 054 Соціологія

Сівак Д.О.

Науковий керівник:

доктор соц. наук, проф.

ХИЖНЯК Л.М.

Харків – 2024

ЗМІСТ

1	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА.....	8
1.1	Визначення домашнього насильства та його форми і види	8
1.2	Основні концептуальні підходи до домашнього насильства	17
1.3	Фактори запобігання та протидії домашньому насильству	22
1.4	Домашнє насильство у комунікативному аспекті.....	25
	Висновки до розділу 1.....	28
2	СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	29
	В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	29
2.1	Домашнє насильство під час війни.....	29
2.2	Принцип 4Р як міжнародний стандарт запобігання та протидії гендерно-зумовленому, зокрема домашньому насильству	34
2.3	Програма соціологічного дослідження «Запобігання та подолання домашнього насильства: роль засобів комунікації»	38
2.4	Комунікативні механізми протидії домашньому насильству: міжнародний досвід та можливості його використання в Україні	46
	Висновки до розділу 2.....	52
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	56
	Додаток А.....	59

ВСТУП

Домашнє насильство у сучасному світі дуже актуальна проблема, яка часто маскується таємницею та мовчанням, вона може торкнутися будь-кого, незалежно від віку, раси, статі, сексуальності, походження чи соціально-економічного статусу. У своїй основі він включає динаміку влади та контролю.

Домашнє насильство є серйозною проблемою, що ставить під загрозу здоров'я та безпеку осіб у всьому світі. Застосування комунікативних стратегій для запобігання та подолання цього явища виявляється однією з найефективніших та найлюдяніших підходів

Мета дослідження: дослідження комунікативних стратегій, спрямованих на запобігання та подолання домашнього насильства. Основною метою є аналіз ефективних способів комунікації для попередження насильства в сім'ї та зниження його впливу на жертв, а також вивчення методів спілкування, спрямованих на підтримку постраждалих осіб і розв'язання конфліктних ситуацій в сімейному оточенні. Для досягнення цієї мети буде проведено аналіз літературних джерел, опитування та вивчення відповідних комунікаційних стратегій.

Об'єкт дослідження: домашнє насильство.

Предмет дослідження: комунікативні стратегії, використовувані для запобігання та подолання домашнього насильства.

Тема домашнього насильства залишається актуальною в сучасному світі, оскільки вона стосується проблеми, яка має серйозний вплив на суспільство в цілому. Ось декілька причин, чому ця тема залишається важливою:

Домашнє насильство становить серйозну загрозу для безпеки та благополуччя людей, особливо жінок і дітей. Воно може мати негативні наслідки для фізичного та психічного здоров'я постраждалих, а також приводити до загибелі.

Часто домашнє насильство є результатом нерівності в суспільстві, дискримінації та нерівних стосунків між членами сім'ї. Воно може бути

спричинене гендерною або етнічною дискримінацією, а також економічною залежністю.

Щоб боротися з домашнім насильством ефективно, необхідно підвищувати свідомість суспільства про цю проблему, надавати інформацію про ресурси та послуги для постраждалих, а також пропагувати здорові стосунки та конфліктне вирішення.

Законодавство щодо домашнього насильства постійно розвивається, існують нові закони та політики, спрямовані на захист жертв і покарання винних. Проте, часто існують прогалини у законодавстві або недостатні ресурси для його ефективного виконання.

Пандемія COVID-19 поглибила деякі проблеми, пов'язані з домашнім насильством, оскільки багато людей перебували у замкненому просторі з своїми насильниками без можливості втекти чи отримати допомогу.

У світлі цих факторів можна визначити, що тема домашнього насильства залишається дуже актуальною і потребує подальшого дослідження, освіти та дієвих заходів для запобігання і боротьби з цією проблемою. Наскільки поширене домашнє насильство?

Домашнє насильство – поширене явище. Одна третина всіх жінок, одна чверть усіх чоловіків і понад 10 мільйонів дорослих у США щорічно зазнають домашнього насильства.

Історично склалося стереотипне переконання, що домашнє насильство трапляється лише в певних сім'ях чи громадах. Однак зловживання не знає меж. Це може статися в будь-яких відносинах, незалежно від соціально-економічного статусу, раси, релігії чи орієнтації. Деякі люди також можуть вважати, що жертвам легко покинути людину, яка поводить себе жорстоко, але такі фактори, як страх, фінансова залежність або турбота про дітей, можуть ускладнити це.

Розуміння домашнього насильства часто є першим кроком у боротьбі з ним. Визнання його складної природи може допомогти людям рано визначити ознаки та підтримати постраждалих.

Завдання:

1. уточнити поняття та форми домашнього насильства;
2. з'ясувати причини та наслідки домашнього насильства;
3. розглянути концептуальні підходи до розуміння домашнього насильства та правові аспекти протидії домашньому насильству в Україні;
4. визначити роль комунікації у запобіганні та подоланні домашнього насильства та головні комунікативні стратегії підвищення обізнаності громадськості щодо проблеми домашнього насильства;
5. розробити програму соціологічного дослідження комунікативного супроводу подолання домашнього насильства та проаналізувати дані, які було отримано;
6. запропонувати комунікативні механізми протидії домашньому насильству на основі практичного досвіду і матеріалів досліджень.

Методи дослідження. Застосовано такі основні методи дослідження: аналіз і синтез (для уточнення поняття «домашнє насильство», його форми, видів, факторів, основних концептуальних підходів до вивчення; комунікативних стратегій); описовий (для визначення сутності та специфіки принципів 4Р у міжнародному стандарті запобігання та протидії гендерно-зумовленому, зокрема домашньому насильству); компаративний метод (для виявлення факторів запобігання та протидії домашньому насильству та сили їх впливу); системний підхід (для оцінювання та розробки комунікативних механізмів протидії домашньому насильству, у тому числі під час війни).

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, що включають підрозділи, висновків, списку використаної літератури. Список використаної літератури складає 25 найменувань.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

1.1 Визначення домашнього насильства та його форми і види

Насильство – це застосування фізичної сили з наміром завдати шкоди. Така шкода може бути фізичною, психологічною або поєднувати обидва аспекти. Насильство відрізняється від ширшого поняття агресії, яка включає ворожу поведінку різних форм – фізичну, вербальну чи пасивну.

Насильницькі вчинки досить поширені серед людей у всьому світі. Особи будь-якого віку можуть ставати кривдниками, однак підлітки та молодь найчастіше схильні до таких проявів. Насильство має низку негативних наслідків для тих, хто стає його свідком або жертвою, особливо травматичний вплив воно справляє на дітей.

Загалом, різноманітні профілактичні програми довели свою ефективність у запобіганні та зменшенні кількості випадків насильства. Завдяки їм вдається попереджати насильницьку поведінку та знижувати рівень насильства в суспільстві.

Відповідно до Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству", домашнє насильство - це будь-які насильницькі дії чи бездіяльність фізичного, сексуального, психологічного або економічного характеру, вчинені в сімейному колі або місці спільного проживання. Це стосується як родичів, так і теперішніх чи колишніх подружніх пар або інших осіб, які проживають або проживали разом, навіть якщо вони не перебувають у шлюбі чи родинних стосунках між собою. Винуватцем домашнього насильства може бути як особа, що мешкає з жертвою, так і та, що проживає окремо. Визначальним є факт сімейних або подібних до сімейних відносин між кривдником та постраждалою особою [9].

Насильство можна класифікувати кількома способами. Насильницькі злочини зазвичай поділяються на чотири основні категорії залежно від

характеру поведінки: вбивство (вбивство однієї людини іншою, іноді з юридично обґрунтованих причин), напад (фізичний напад на іншу особу з наміром завдати шкоди), пограбування (насильницьке відібрання чогось у іншої особи), зґвалтування (примусовий статевий зв'язок з іншою особою). Інші форми насильства збігаються з цими категоріями, наприклад, сексуальне насильство над дитиною (статеві акти з дитиною) і домашнє насильство (насильницька поведінка між родичами, зазвичай подружжям).

Насильство також можна класифікувати відповідно до його мотивації. Реактивне, або емоційне насильство зазвичай включає вираження гніву; вороже бажання заподіяти комусь біль, яке виникає у відповідь на уявну провокацію. Проактивне або інструментальне насильство є більш прорахованим і часто здійснюється в очікуванні певної винагороди. Американський психолог Кеннет Додж виявив, що ці два типи насильства включають різні фізіологічні стани: особа, яка бере участь у реактивному насильстві, відчуває підвищене збудження вегетативної нервової системи (тобто прискорене серцебиття та дихання, потовиділення), тоді як особа, яка вчиняє акт проактивної агресії, відчуває низьке вегетативне збудження [9].

Інший метод класифікації насильницької поведінки передбачає розрізнення хижацького та емоційного насильства. Хижацьке насильство передбачає сплановані дії ворожої сили. Афективне насильство є більш імпульсивним і незапланованим. Були запропоновані й інші типи насильства, у тому числі дратівливе насильство (вмотивоване розчаруванням) і територіальне насильство (вмотивоване вторгненням на сприйману територію чи простір).

Які ж причини насильства? Здається, всі дослідники погоджуються з одним моментом: насильство є багатофакторним, тобто жоден фактор не є причиною насильницької поведінки. Натомість насильство є результатом комбінації факторів, у тому числі тих, що походять із соціального чи культурного середовища особи, яка насильницька, і тих, що представляють безпосередні ситуаційні сили. Дослідники вивчили численні фактори

всередині людини, які можуть сприяти насильству, включаючи генетичну схильність, нейрохімічні аномалії (наприклад, високий рівень тестостерону), характеристики особистості (наприклад, відсутність емпатії до інших), дефіцит обробки інформації (наприклад, схильність до розглядати дії інших як ворожі), а також досвід жорстокого поводження чи зневаги в дитинстві.

Незалежно від причини, насильство негативно впливає на тих, хто його переживає або стає свідком. Насильство може завдати як фізичної, так і психологічної шкоди. Декілька психологічних розладів, у тому числі посттравматичний стресовий розлад, десоціативний розлад ідентичності та прикордонний розлад особистості, пов'язані з переживаннями або свідками насильства. Інші психологічні симптоми, такі як депресія, тривога та перепади настрою (див. біполярний розлад), часто зустрічаються у жертв насильства.

Схоже, що діти особливо вразливі до негативних наслідків насильства. У тих, хто зазнав насильства або був свідком насильства, можуть виникнути різноманітні проблеми, включаючи тривогу, депресію, невпевненість, гнів, погане керування гнівом, погані соціальні навички, патологічну брехню, маніпулятивну поведінку, імпульсивність і відсутність співпереживання. Як показують такі приклади, деякі діти можуть реагувати на насильство «інтерналізованими» способами, наприклад, розвиваючи почуття незахищеності, тривоги та депресії, тоді як інші можуть реагувати «зовнішніми» способами, наприклад, відчуваючи гнів та антисоціальну поведінку. Деякі наслідки насильства можуть проявлятися в дитинстві, інші – лише в дорослому віці. Наприклад, дівчата, які зазнали жорстокого поводження, частіше, ніж дівчата, які його не зазнавали, матимуть проблеми зі зловживанням психоактивними речовинами у дорослому віці.

Крім того, насильство може посилити насильницьку поведінку дітей. Американський психолог Альберт Бандура показав, що діти часто імітують агресивну поведінку, особливо якщо ці дії здійснюють дорослі, яким вони довіряють (наприклад, батьки). Діти також імітують насильство, яке показують на телебаченні та в інших видах ЗМІ. Ті, хто піддається більшій кількості

насильства в ЗМІ, мають більше шансів, ніж інші діти, стати жорстокими дорослими. Це особливо вірно, якщо дитина ототожнює себе з жорстокими персонажами та якщо дитина вірить, що насильство в ЗМІ відображає реальність [23].

Профілактика насильства. Оскільки схильність до агресивної поведінки розвивається в дитинстві, більшість профілактичних програм спрямовані на молодь. Багато таких програм є шкільними, хоча деякі залучають сім'ю чи громаду. Найуспішнішими програмами запобігання насильству є ті, які націлені на всіх дітей, а не лише на тих, які вважаються групою ризику насильства. Крім того, найбільшого успіху досягли шкільні програми з відданими та залученими вчителями та програми, які включають навчання батьків.

Було розроблено різноманітні програми для зменшення або запобігання насильству серед осіб, які вже виявили схильність до насильства. Наприклад, за допомогою низки програм у в'язницях намагаються зменшити ймовірність повторного вчинення насильницьких і ненасильницьких злочинців. Такі програми часто містять різноманітні компоненти. Насильницькі правопорушники можуть пройти тренінги для вдосконалення батьківських та інших навичок стосунків. Може бути включений компонент психічного здоров'я, наприклад лікування від токсикоманія. Професійне навчання є ще одним поширеним компонентом профілактичних програм у місцях позбавлення волі. Іноді на додаток до інших методів можна використовувати такі препарати, як антидепресанти, бета-блокатори або бензодіазепіни. Загалом, найбільш успішними програмами запобігання насильству є ті, які впливають на зміну поведінки.

Насильство щодо жінок є однією з головних проблем у кризових ситуаціях та регіонах, охоплених конфліктами. Воно відноситься до гендерно-обумовленого насильства (ГОН) - форми насильницьких дій, спрямованих проти особи через її стать або гендерну ідентичність.

Гендерне насильство часто вражає переважно жінок і дівчат. Це пов'язано з нерівним розподілом влади та дискримінаційними стереотипами в суспільстві. Воно може мати різні прояви - фізичне, сексуальне, психологічне та економічне насильство. Жертви стикаються з побиттям, згвалтуваннями, погрозами, приниженням гідності, контролем чи позбавленням ресурсів і свободи як у сімейному колі, так і в публічній сфері [8].

Гендерне насильство щодо жінок трапляється через саму їхню жіночу стать або непропорційно їх зачіпає порівняно з чоловіками. Воно може бути наслідком бездіяльності або прямих дій з боку держави, громади чи окремих осіб, заснованих на дискримінаційних уявленнях про роль і права жінок [22].

Розглянемо види домашнього насильства. Коли більшість людей думають про домашнє насильство, вони уявляють ситуацію, коли насильник завдає тілесних ушкоджень інтимному партнеру. Однак фізична шкода є лише однією з форм домашнього насильства. Домашні кривдники можуть використовувати різні види насильства, щоб контролювати своїх жертв. Домашнє насильство може бути: фізичне, емоційне, сексуальне, фінансове та психологічне.

Польський психолог, який ретельно досліджував проблему насильства в сім'ї, Єжі Меллібруда виділив 4 ознаки насильства:

- 1) насильство завжди є навмисною, умисною дією, що передбачає попередній намір скривдити когось;
- 2) сутність насильства полягає у порушенні основних прав і свобод конкретної особи, посяганні на її гідність;
- 3) насильство унеможливорює самозахист жертви, применшує її здатність дати належну відсіч кривднику та захистити себе;
- 4) насильницькі дії завдають шкоди фізичному чи психічному здоров'ю постраждалої особи, спричиняють тілесні ушкодження або психологічні травми [24].

Таким чином, Є. Меллібруда виділяє умисний характер, порушення прав людини, безпорадність жертви та заподіяння фізичної чи психічної шкоди як

ключові ознаки, що відрізняють насильство від інших форм агресивної чи протиправної поведінки.

Фізичне насильство є найбільш впізнаваною формою домашнього насильства. Воно передбачає застосування або погрозу застосування фізичної сили до потерпілого, часто спричиняючи тілесні ушкодження. Удар кулаком або ногою, штовхання, ножове поранення, постріл, удушення, ляпас, укуси, щипання, силове переміщення людини проти її волі — усі ці дії є фізичними насильствами. Примітно, що фізичне насильство також може виникнути через оманливе або примусове вживання алкоголю чи наркотиків або відмову в належній медичній допомозі.

Визначення фізичного насильства зазвичай включають спробу завдати шкоди. Не обов'язково має бути реальна шкода, завдана кривдником. Звичайно, фізичне насильство може призвести до серйозних тілесних ушкоджень або навіть смерті. Наприклад, якщо кривдник дає ляпаса жертві, спричиняючи лише незначні травми, які не вимагають візиту до лікарні, це все одно є насильством. Незважаючи на те, що травма мінімальна, ляпас був би домашнім насильством.

Також розроблено деякі методи для жертв домашнього насильства, які зазнали фізичного насильства, отримати приписи кримінального або цивільного захисту. Ці приписи про заборону контактів або обмежувальні приписи можуть надати жертві виняткове користування житлом. Вони також можуть розглянути питання про тимчасову опіку та час для батьківства для вечірок з дітьми. Правопорушників, які порушують охоронні приписи, притягнуть додаткову кримінальну відповідальність.

Психологічне насильство передбачає знищення самооцінки жертви та спричинене постійними обзиваннями; образами; приниженням. Психологічне насильство часто відбувається у випадках насильства на побаченнях. Для багатьох людей емоційне насильство може бути складним видом домашнього насильства. На перший погляд, це досить поширене явище у нездорових стосунках. Психологічне насильство є однією з найбільш прихованих та

підступних форм домашнього насильства. Як зазначають І. Ботнарєнко та О. Гриньків, воно включає словесні образи, приниження, переслідування, залякування, контроль, ізоляцію, обмеження волевиявлення та інші дії, спрямовані на порушення психологічного здоров'я людини. Психологічне насильство може призводити до глибоких емоційних травм, втрати самооцінки та довіри до себе [1].

Сексуальне насильство є поширеною формою домашнього насильства і включає сексуальне насильство, зґвалтування та небажані сексуальні контакти. Це також випадки, коли правопорушник вживає алкоголь або наркотики, щоб спонукати інтимного партнера до статевого акту. Однак сексуальне насильство також може приймати форму домагань, таких як небажані дотики та інша принизлива поведінка. Багато жертв не усвідомлюють, наскільки широко трактується сексуальне насильство. Наприклад, кривдники можуть змусити інтимного партнера не використовувати засоби контрацепції (таблетки, презерватив тощо) або зробити аборт. Більшість експертів назвали б це сексуальним насильством. Ця форма насильства може бути відома як репродуктивний примус.

До недавнього часу в Німеччині зґвалтування у шлюбі не вважалося кримінальним злочином. Правозахисники критикували таку ситуацію, стверджуючи, що права власності були краще захищені законом, ніж право людини на сексуальне самовизначення. Лише у 2016 році був ухвалений новий закон під гаслом "Ні – означає ні", який посилив відповідальність за сексуальні злочини. Відтепер будь-яка сексуальна дія без явної згоди жертви, висловленої словами чи жестами, прирівнюється до зґвалтування, навіть якщо постраждала особа не чинила активного фізичного опору [11].

Сексуальне насильство є одним з найтяжчих видів домашнього насильства, оскільки воно посягає на інтимну сферу життя людини. Воно включає будь-які дії сексуального характеру стосовно повнолітньої особи без її згоди, стосовно дитини незалежно від її згоди, примушування до сексуальних дій з третіми особами або вчинення таких дій у присутності

дитини. Сексуальне насильство може завдати жертві тяжких психологічних травм і наслідків.

Психологічне насильство – це в основному загальноприйнятий термін для залякування, погроз або поведінки, що викликає страх. Така поведінка повинна бути стійкою і значною. Одного разу може бути недостатньо, щоб подати позов про домашнє насильство до суду. Як і емоційне насильство, психологічне насильство само по собі може бути недостатнім для подання позову про домашнє насильство, якщо воно не є особливо серйозним.

Під призою проявів психологічного насильства потрапляє велика різноманітність поведінки. Деякі поширені приклади: перешкоджання жертві розмовляти з людьми без «дозволу», запобігання виходу потерпілого з дому, погроза жертві насильством, емоційний шантаж за вчинки, проти яких насильницький партнер виступає, погрози або заподіяння шкоди домашнім тваринам або особистому майну [1].

З видів домашнього насильства фінансове чи економічне насильство може бути найменш очевидним для стороннього спостерігача. Фінансове зловживання може включати те, що чоловік перешкоджає своїй дружині отримати освіту чи роботу поза домом. Поширена форма фінансового зловживання виникає, коли особи, які перебувають у інтимних стосунках, об'єднують свої гроші на спільні рахунки (причому партнер, який насильство контролює кошти), і коли інші члени сім'ї не мають достатньої підтримки або взагалі її не мають.

Економічне насильство часто відбувається поряд з іншими видами насильства в сім'ї. Часто жертва повністю залежить від партнера-насильника щодо грошей. Не маючи доступу до грошей, жертва має мало можливостей, щоб залишити насильство, і не може створити окреме місце проживання. Жорстокий партнер може затримувати гроші на їжу, одяг тощо. Це може збігатися з нехтуванням у випадку залучення дітей.

Крім основних видів, домашнє насильство також може набувати інших форм, зокрема, ігнорування потреб дитини, експлуатацію дитини, протиправне вторгнення в житло або інше володіння особи, знищення майна тощо.

Важливо зазначити, що різні види домашнього насильства часто переплітаються та взаємно посилюються. Наприклад, фізичне насильство майже завжди супроводжується психологічним тиском, а економічне насильство використовується для посилення контролю над жертвою.

Розуміння різноманітних форм домашнього насильства є важливим для своєчасного виявлення та ефективного реагування на це явище. Лише комплексний підхід, який враховує всі аспекти домашнього насильства, може забезпечити належний захист жертв та подолання цієї проблеми в суспільстві.

Існує 6 основних видів ГНЗ (гендерно-обумовленого насильства), які розроблено для збору та статистичного аналізу даних щодо ГЗН:

1) Зґвалтування – форма сексуального насильства, коли особа примушує іншу до статевого акту чи інших сексуальних дій без її згоди, застосовуючи силу, погрози, шантаж, зловживання владою або інші способи тиску. Це серйозний злочин, що завдає фізичної та психологічної шкоди жертві, порушуючи її права та гідність.

2) Сексуальне насильство – будь-який сексуальний контакт без згоди особи, окрім зґвалтування з проникненням. Включає спроби зґвалтування, небажані поцілунки, торкання інтимних частин тіла. Також сюди відноситься калічення/обрізання жіночих статевих органів.

3) Фізичне насильство несексуального характеру – удари, душіння, штовхання, порізи, опіки, постріли, використання будь-якої зброї, обливання кислотою чи інші дії, що спричиняють біль, травми. Не включає калічення статевих органів.

4) Примусовий шлюб – укладення шлюбу всупереч волі особи.

5) Обмеження доступу до ресурсів та послуг - позбавлення права на економічні ресурси, освіту, медичні чи соціальні послуги. Наприклад, відмова

вдові у спадку, примусове вилучення доходів, недопущення до контрацепції чи навчання.

б) Психологічне насильство – заподіяння моральної/емоційної травми. Сюди входять погрози фізичного/сексуального насильства, залякування, приниження, обмеження свободи, переслідування, небажана увага сексуального чи загрозливого характеру, знищення особистих речей тощо.

Ці види дозволяють систематизувати та аналізувати дані про різні форми гендерно-обумовленого насильства [12].

1.2 Основні концептуальні підходи до домашнього насильства

Основні концептуальні підходи до розуміння домашнього насильства охоплюють різні точки зору, включаючи соціологічну, психологічну, феміністичну та правову. Ось деякі з основних концептуальних підходів:

Соціологічна перспектива: цей підхід зосереджується на ширших соціальних структурах і культурних нормах, які сприяють домашньому насильству. Він досліджує, як такі фактори, як гендерні ролі, динаміка влади у стосунках, соціально-економічна нерівність і культурне ставлення до насильства, впливають на виникнення та збереження домашнього насильства.

Психологічна перспектива: з психологічної точки зору домашнє насильство часто розглядається через призму індивідуальних характеристик і досвіду як жертв, так і кривдників. Цей підхід враховує такі фактори, як травма, навчена поведінка, проблеми психічного здоров'я, риси особистості та стилі прив'язаності для розуміння динаміки жорстоких стосунків.

Психологічний аспект домашнього насильства стосується психічного здоров'я та благополуччя окремих осіб у певній спільноті чи суспільстві. Коли йдеться про домашнє насильство, це часто передбачає розуміння психологічних факторів, які впливають на поведінку, ставлення, емоції та результати психічного здоров'я людей, які живуть у спільному середовищі.

Ось кілька ключових міркувань щодо психологічного аспекту домашнього населення. По-перше, оцінка поширеності розладів психічного здоров'я, таких як депресія, тривога, посттравматичний стресовий розлад і зловживання психоактивними речовинами, серед населення країни. Розуміння факторів, що впливають на проблеми психічного здоров'я, включаючи соціально-економічний статус, історію травм, доступ до медичної допомоги та культурні впливи.

Вивчення факторів стресу, з якими стикаються особи всередині місцевого населення, включаючи стрес, пов'язаний з роботою, фінансову напругу, сімейні конфлікти та суспільний тиск. Вивчення механізмів подолання та факторів стійкості, які допомагають людям ефективно справлятися зі стресом і негараздами.

Дослідження якості міжособистісних стосунків у родинах, спільнотах і соціальних мережах. Розуміння динаміки спілкування, вирішення конфліктів і систем підтримки, а також впливу нездорових стосунків на психічне здоров'я та благополуччя.

Оцінка наявності та доступності служб психічного здоров'я, мереж соціальної підтримки та ресурсів громади серед населення. Виявлення прогалин у послугах і пропаганда розширення ресурсів для задоволення різноманітних потреб людей.

Визнання впливу культурних норм, цінностей, вірувань і соціальних структур на психологічне благополуччя місцевого населення. Розглядаючи, як такі фактори, як гендерні ролі, етнічна приналежність, релігійні обряди та соціально-політичний контекст, формують досвід і уявлення людей про психічне здоров'я.

Травма та нещастя, звернення до впливу минулих травм, несприятливого досвіду дитинства і постійних стресових факторів на психологічне функціонування. Впровадження інформованих про травму підходів для підтримки осіб, які зазнали насильства, жорстокого поводження, дискримінації чи інших форм негараздів.

Розробка науково обґрунтованих втручань і стратегій профілактики для зміцнення психічного здоров'я та стійкості населення країни. Це може включати програми раннього втручання, ініціативи з психоосвіти, заходи з поширення інформації в громаді та кампанії з адвокації, спрямовані на зменшення стигматизації та сприяння поведінці, спрямованій на пошук допомоги.

Враховуючи психологічний аспект місцевого населення, політики, медичні працівники та лідери громад можуть впроваджувати цілеспрямовані заходи та політику для підтримки психічного здоров'я та добробуту, підвищення стійкості та сприяння процвітаючим громадам.

Феміністська перспектива: феміністські теорії наголошують на гендерній природі домашнього насильства, підкреслюючи, як патріархальні соціальні системи сприяють гнобленню жінок і увічненню насильства в інтимних стосунках. Ця перспектива підкреслює важливість усунення дисбалансу влади та боротьби з суспільним ставленням, яке терпить або потурає насильству щодо жінок [20].

Феміністичний аспект у вітчизняному суспільстві зосереджується на розумінні та вирішенні проблем гендерної нерівності, динаміки влади та соціальних структур, які впливають на людей у контексті їхніх домівок, сімей та спільнот.

Феміністські перспективи досліджують, як традиційні гендерні ролі та очікування формують ролі та досвід людей у домашніх умовах. Це включає боротьбу зі стереотипами щодо гендерної поведінки, обов'язків і здібностей, а також підтримку більш справедливого розподілу праці та прийняття рішень у домогосподарствах.

Феміністський аналіз підкреслює нерівний розподіл неоплачуваної праці, як-от догляд, робота по дому та емоційна праця, у сімейних стосунках. Він наголошує на необхідності визнавати та цінувати цю працю, а також перерозподіляти її більш справедливо між партнерами, незалежно від статі.

Юридична перспектива: правовий підхід до насильства в сім'ї зосереджується на законодавчій базі та реагуванні на боротьбу з домашнім насильством і його запобігання. Це включає закони та політику, пов'язану з захисними приписами, кримінальним переслідуванням правопорушників, службами підтримки потерпілих і зусиллями, спрямованими на притягнення винних до відповідальності за їхні дії. Юридичний концептуальний підхід до домашнього насильства передбачає розгляд проблеми в правовому контексті, розгляд законів, нормативних актів і судових систем, спрямованих на запобігання, вирішення та переслідування домашнього насильства [10].

Безпосередньо наведемо приклади вирішення цього питання з юридичного боку:

1) Юридичні визначення: Встановлення чітких юридичних визначень насильства в сім'ї в межах правової бази. Ці визначення мають охоплювати різні форми жорстокого поведіння, включаючи фізичне, емоційне, сексуальне та фінансове насильство, вчинене однією особою проти іншої в сімейних або інтимних стосунках.

2) Законодавство та політика: розробка всеосяжних законодавств та політичних рамок для боротьби з домашнім насильством. Це включає закони, які криміналізують домашнє насильство, видають захисні ордери для жертв, створюють служби підтримки та виділяють ресурси для програм профілактики та втручання.

3) Засоби правового захисту: доступність засобів правового захисту для жертв домашнього насильства. Це може включати отримання захисних ордерів, доступ до притулків і допоміжних служб, звернення за юридичним представництвом і притягнення до кримінальної відповідальності винних.

4) Реагування системи правосуддя: посилення реагування системи правосуддя на випадки домашнього насильства. Це передбачає навчання співробітників правоохоронних органів, прокурорів, суддів та інших фахівців у галузі права розпізнавати ознаки домашнього насильства, делікатно розглядати справи та забезпечувати справедливе та ефективне судове рішення.

5) **Захист і підтримка жертв:** пріоритет захисту та підтримці жертв домашнього насильства в рамках правової системи. Це включає надання безпечного житла, консультаційні послуги, фінансову допомогу та адвокацію, щоб допомогти жертвам орієнтуватися в судовому процесі та відновити своє життя без насильства.

6) **Профілактика та освіта:** профілактичні та просвітницькі ініціативи, щоб підвищити обізнаність про домашнє насильство, сприяти здоровим стосункам і кинути виклик суспільним ставленням і нормам, які зберігають насильство. Законодавчі рамки можуть підтримувати ці зусилля через кампанії з підвищення обізнаності громадськості, шкільні програми та роботу з громадськістю.

7) **Міждисциплінарне співробітництво:** міждисциплінарне співробітництво між юристами, постачальниками медичних послуг, соціальними працівниками, освітянами та іншими зацікавленими сторонами для комплексного вирішення складних потреб постраждалих від домашнього насильства.

8) Застосовуючи правовий концептуальний підхід до домашнього насильства, суспільства можуть працювати над створенням правового середовища, яке захищає жертв, притягує винних до відповідальності та, зрештою, запобігає та зменшує випадки домашнього насильства [25].

Інтерсекційна перспектива: інтерсекціональність визнає, що люди можуть по-різному зазнавати насильства в сім'ї залежно від їхньої пересічної ідентичності, зокрема раси, етнічного походження, класу, сексуальної орієнтації, інвалідності та імміграційного статусу. Ця перспектива визнає унікальні проблеми, з якими стикаються маргіналізовані групи, і закликає до більш інклюзивних і культурних підходів до боротьби з домашнім насильством.

Погляд на громадське здоров'я: з точки зору громадського здоров'я домашнє насильство розглядається як серйозна проблема громадського здоров'я з далекосяжними наслідками для окремих осіб, сімей і громад. Цей

підхід зосереджений на профілактичних зусиллях, ранньому втручанні та сприянні здоровим стосункам, щоб зменшити поширеність та вплив домашнього насильства.

Ці концептуальні підходи часто доповнюють один одного, і комплексне розуміння, яке враховує численні фактори, є важливим для ефективного вирішення проблеми домашнього насильства в усій його складності.

1.3 Фактори запобігання та протидії домашньому насильству

Домашнє насильство – це серйозна соціальна проблема, яка завдає значної шкоди жертвам та має руйнівний вплив на суспільство в цілому. Воно порушує основоположні права людини, підриває стабільність сімей і підриває ефективне функціонування громад. Подолання цього явища вимагає комплексного, багаторівневого підходу, що охоплює законодавчі, освітні, соціальні та культурні зміни.

Часто різні форми домашнього насильства переплітаються та взаємно посилюються.

Домашнє насильство зазвичай є наслідком складної взаємодії культурних, соціальних та психологічних факторів. Воно часто пов'язане з нерівністю влади в стосунках, патріархальними установками, тенденцією до насильства, економічною нестабільністю, вживанням алкоголю та наркотиків тощо.

Наслідки домашнього насильства є руйнівними як для жертв, так і для суспільства. Жертви можуть зазнати фізичних травм, емоційних розладів, втрати самооцінки, фінансової нестабільності та соціальної ізоляції. Діти, які зазнають чи спостерігають домашнє насильство, мають вищий ризик розвитку емоційних і поведінкових розладів, зокрема схильності до насильства в майбутньому. Суспільство в цілому несе економічні витрати, пов'язані з наданням медичної допомоги, психологічної підтримки, притулками та втратою продуктивності праці жертв.

В Україні питання протидії домашньому насильству регулюється спеціальним законодавчим актом - Законом «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Цей закон визначає основні організаційні та правові засади боротьби з домашнім насильством, ключові напрямки державної політики у цій сфері, а також порядок надання допомоги особам, які постраждали від такого насильства. Закон передбачає створення комплексної системи, що включає превентивні заходи для запобігання домашньому насильству, механізми оперативної допомоги постраждалим, а також покарання для кривдників, які вчиняють насильницькі дії в сім'ї [3]. Таким чином, він охоплює різні аспекти протидії цій проблемі: профілактику, допомогу жертвам та притягнення винуватців до відповідальності.

Розглянемо стратегії запобігання домашнього насильства:

1. Підвищення обізнаності. Як було зазначено вище, однією з ключових стратегій є підвищення обізнаності громадськості щодо проблеми домашнього насильства, його причин, форм та наслідків. Це досягається через освітні кампанії, інформаційні матеріали, залучення ЗМІ та впровадження відповідних програм у навчальні заклади.

В Україні реалізуються такі проекти:

- «Розірви коло» - освітня програма для підлітків про домашнє насильство та здорові стосунки.

- «Де гар?» - мультимедійний проєкт, що розповідає історії жертв домашнього насильства.

- «Ключі від квартири» - 12 роликів для підвищення обізнаності про економічну форму домашнього насильства.

- «Відверто про насильство» - серіал відеоісторій про випадки домашнього насильства для відпрацювання реагування.

- «Гарячі історії» - цикл радіовистав для обговорення теми домашнього насильства [2].

2. Робота з громадами та трансформація гендерних стереотипів. Важливим напрямком є робота з переконаннями людей на рівні громад -

трансформація патріархальних уявлень та деконструкція гендерних стереотипів, які часто виправдовують домашнє насильство. Ця робота має на меті змінити ставлення, норми та моделі поведінки в суспільстві.

3. Взаємодія між різними службами. Ефективна протидія домашньому насильству потребує злагодженої взаємодії між правоохоронними органами, соціальними службами, кризовими центрами, притулками, медичними закладами та громадськими організаціями. Така комплексна взаємодія сприяє своєчасному реагуванню, усуненню системних прогалин та забезпеченню різнобічної допомоги постраждалим.

4. Доступність допомоги для постраждалих. Критично важливим є забезпечення доступності різних видів підтримки для жертв домашнього насильства - притулків, гарячих ліній, юридичної та психологічної допомоги, соціальних послуг. Це допомагає постраждалим почуватися в безпеці, вирватися з циклу насильства та отримати необхідні ресурси для відновлення.

5. Програми для кривдників. Окрім роботи з жертвами, програми перенавчання та реабілітації для кривдників також відіграють важливу роль у зменшенні частоти домашнього насильства. Мета таких програм – допомогти порушникам розвинути навички управління гнівом, ненасильницького врегулювання конфліктів та прийняття відповідальності за свої вчинки.

6. Залучення громадських організацій. Неурядові організації відіграють ключову роль у питаннях протидії домашньому насильству, надаючи притулки, консультації, адвокатуючи за зміни та проводячи освітні кампанії. Їхня робота є важливим доповненням до державних зусиль.

Аналіз міжнародного досвіду запобігання домашньому насильству демонструє ефективність комплексного підходу. Успішні практики включають в собі законодавчі зміни, наприклад, прийняття спеціалізованих законів проти домашнього насильства, які визначають його види, передбачають ефективні механізми захисту жертв та покарання для кривдників. Наприклад, Закон про насильство в сім'ї (1994) у США [4]. Створення спеціалізованих підрозділів поліції, тобто формування підрозділів із належно підготовленими офіцерами,

які швидко реагують на випадки домашнього насильства та забезпечують безпеку постраждалих. Така практика існує у Великій Британії, Канаді, Австралії та ін.

Трансформація гендерних стереотипів, довгострокові ініціативи, спрямовані на трансформацію ригідних гендерних ролей та уявлень, які виправдовують домашнє насильство. Це може включати освітні програми в школах, залучення ЗМІ тощо.

Посилення економічної незалежності жінок, а саме програми розширення економічних можливостей для жінок, які дозволяють їм покинути ситуації насильства та бути фінансово незалежними. Наприклад, професійне навчання, доступ до кредитування, створення робочих місць.

Мультисекторальне партнерство, наприклад, тісна координація між державними установами, поліцією, судовими органами, притулками, медичними закладами, громадськими організаціями для забезпечення всебічної допомоги постраждалим [5].

Загалом, успішні глобальні практики демонструють важливість комплексного підходу на різних рівнях: законодавчому, інституційному, економічному, культурному, медійному. Ключовими є швидке реагування на випадки насильства, захист жертв, програми для кривдників та системні зміни суспільних уявлень про домашнє насильство як деструктивну поведінку і навіть кримінальний злочин.

1.4 Домашнє насильство у комунікативному аспекті

Домашнє насильство є системною проблемою, яка завдає значної шкоди особистості, сім'ї та суспільству в цілому. Воно порушує основоположні права людини, руйнує стосунки та підриває здоров'я і благополуччя постраждалих.

Комунікативний аспект відіграє ключову роль у профілактиці та подоланні цього деструктивного явища.

Згідно з дослідженням Українського інституту майбутнього, близько 2 мільйонів українців стверджують, що стали жертвами домашнього насильства. Водночас кожна п'ята повнолітня жінка в Україні зазнала фізичного та/або сексуального насильства з боку свого партнера. Такі цифри є тривожним сигналом та засвідчують гостру потребу в розробці ефективних стратегій протидії цьому явищу. Як зазначають О. Остапенко та О.Б. Орос, домашнє насильство загрожує фізичному і психічному здоров'ю постраждалих, порушує їхні права і свободи. Воно часто супроводжується деструктивними комунікативними патернами – образами, приниженнями, маніпуляціями та загрозами з боку кривдника [17].

Комунікативні патерни відіграють важливу роль у подоланні проблеми домашнього насильства на різних рівнях:

1. Індивідуальний рівень.

На індивідуальному рівні комунікативні навички допомагають жертвам домашнього насильства відкрито і безпечно говорити про свій досвід, висловлювати потреби та звертатися по допомогу. Крім того, розвиток навичок впевненої поведінки та встановлення здорових меж у спілкуванні може допомогти запобігти ескалації насильства.

2. Сімейний рівень.

У сімейному контексті конструктивна комунікація, вміння вирішувати конфлікти ненасильницьким шляхом, розуміти і поважати потреби всіх членів сім'ї є запорукою здорових та безпечних стосунків. Неефективна комунікація, натомість, часто призводить до непорозумінь, роздратування та агресивної поведінки.

3. Суспільний рівень.

На рівні суспільства правильна комунікація відіграє ключову роль у підвищенні обізнаності громадськості про проблему домашнього насильства та його серйозних наслідків. Залучення засобів масової інформації,

інформаційних кампаній, громадських ініціатив дозволяє сформувати нульову терпимість до насильства, донести важливість протидії цьому явищу та змінити хибні стереотипи [16].

Як зазначено у матеріалах Української Гельсінської спілки з прав людини, домашнє насильство є порушенням прав людини, і працівники освітніх закладів мають володіти належними комунікативними навичками для розпізнавання ознак насильства, надання підтримки та інформування постраждалих про їхні права і можливості отримати допомогу [6].

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачає різні види юридичної відповідальності за вчинення актів домашнього насильства - адміністративну, цивільно-правову та кримінальну. Як зазначають О. Дудоров та М. Хавронюк, новели Кримінального кодексу посилюють відповідальність за домашнє насильство, кваліфікуючи його як окремий злочин [7].

Домашнє насильство завдає шкоди фізичному і психічному здоров'ю жертв. За даними досліджень, жінки, які страждають від домашнього насильства, утричі частіше намагаються вчинити суїцид порівняно з тими, хто не зазнавав таких форм знущань. Комунікативний вплив домашнього насильства також є значним – постраждалі, як правило, відчують страх, приниження, втрачають самоповагу та впевненість, що ускладнює їхню соціалізацію та адаптацію.

Ефективна протидія домашньому насильству потребує комплексного підходу на різних рівнях, включаючи наступні моменти.

1. Удосконалення законодавчої бази та правозастосовної практики.
2. Підвищення обізнаності громадськості про проблему через інформаційно-просвітницькі кампанії.
3. Розвиток системи своєчасного реагування та допомоги постраждалим.
4. Навчання ефективним комунікативним навичкам для побудови здорових стосунків та вирішення конфліктів.
5. Залучення громадських організацій та експертного середовища.

6. Трансформація шкідливих гендерних стереотипів щодо домашнього насильства через освіту та культурні зміни [7].

Висновки до розділу 1

Визначення домашнього насильства включає широкий спектр дій або патернів, що застосовуються одним членом сім'ї до іншого з метою контролю, підкорення або завдання йому шкоди. Це може включати фізичне, емоційне, сексуальне, фінансове або психологічне насильство, кожне з яких має свої унікальні характеристики та наслідки.

Наразі виокремлено такі види насильства: 1) фізичне насильство: напади, побиття, приниження фізичною силою; 2) емоційне та психологічне насильство: загрози, залякування, контроль над емоціями; 3) сексуальне насильство: незгодність з волею, насильницький контакт сексуального характеру; 4) економічне насильство: фінансовий контроль, обмеження доступу до ресурсів.

Виокремлено підходи, що визначають домашнє насильство як соціокультурне явище, залежне від гендерних ролей, або як наслідок систематичної влади та контролю.

Описано ключові фактори, які сприяють протидії домашньому насильству, такі як освіта, гендерна рівність, законодавство та доступ до психосоціальної підтримки. Зазначено необхідність комплексного підходу до запобігання насильства та покращення реакції на випадки.

Висвітлено роль комунікації у контексті домашнього насильства, де ефективна спілкування може бути ключовим інструментом у розумінні, запобіганні та вирішенні конфліктів у сімейному середовищі.

2 СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

2.1 Домашнє насильство під час війни

Проблема домашнього насильства залишається актуальною для України навіть під час війни. Хоча воєнний конфлікт і призвів до появи нових викликів та загроз для громадян, насильство в сім'ї продовжує завдавати шкоди фізичному та психологічному здоров'ю постраждалих.

Воєнні дії та пов'язані з ними травматичні події стають потужним стрес-фактором, що підвищує ризик домашнього насильства. Психологічний тиск, страхи та невизначеність призводять до загострення емоцій та неспроможності контролювати агресивні імпульси, що провокує конфлікти в сімейному колі.

Одним із вагомих чинників є тривале відлучення військовослужбовців від домівок, розрив звичних сімейних зв'язків. Це порушує рівновагу в родині, спричиняє напругу та непорозуміння між членами сім'ї. Переживання травматичного бойового досвіду, жахливих сцен та втрат підбивають психічне здоров'я та стійкість військових, часто підвищуючи їхню схильність до проявів насильства вдома.

Надання допомоги постраждалим від домашнього насильства, комплексна допомога постраждалим є ключовим елементом у подоланні наслідків домашнього насильства. В умовах війни така допомога стикається з численними викликами.

Через активні бойові дії та руйнування житла постраждалим від домашнього насильства часто бракує безпечного місця для перебування. Розгортання додаткових притулків та шелтерів, як тимчасових, так і стаціонарних, має стати пріоритетом.

Постраждалі потребують кваліфікованої психологічної підтримки, лікування травм і реабілітації. Важливим є розширення мережі мобільних

бригад, гарячих ліній та онлайн-консультацій (передусім юридичних і психологічних).

В умовах війни процедури захисту постраждалих часто ускладнюються. Доступ до правосуддя має бути забезпечений, зокрема шляхом спрощення процедур звернення до правоохоронних органів та судів.

Економічні негаразди та розрив соціальних зв'язків роблять постраждалих від домашнього насильства вразливими до бідності та соціальної ізоляції. Важливо створювати програми працевлаштування, житлового забезпечення та психосоціальної реінтеграції.

Взаємодія органів державної влади та громадських організацій. Протидія домашньому насильству в умовах війни потребує скоординованих зусиль різних державних інституцій та громадянського суспільства:

- органи внутрішніх справ (Національна поліція) - виявлення та припинення випадків домашнього насильства, превентивна робота, охорона притулків;
- соціальні служби - виявлення вразливих груп, мобільні групи з надання психологічної, юридичної та гуманітарної допомоги;
- органи охорони здоров'я - надання медичної допомоги та реабілітації для постраждалих;
- центри безоплатної правової допомоги - правовий захист, представництво інтересів у судах;
- місцеві органи влади - сприяння у створенні притулків, залучення небайдужих громадян та підприємців;
- громадські організації - надання притулків, консультування, реабілітація постраждалих, адвокаційна діяльність;
- міжнародні організації - організаційна, фінансова та гуманітарна підтримка зусиль щодо боротьби з домашнім насильством.

На всіх цих рівнях важливим є обмін даними, налагодження чітких алгоритмів реагування на факти насильства та перенаправлення постраждалих для отримання необхідних послуг.

Також тривають роботи над масштабним законопроектом про економічне та психологічне насильство, криміналізацію домашнього насильства щодо колишніх членів сім'ї.

Таким чином, стресові фактори воєнного часу, психологічні наслідки участі в бойових діях та перебування в зоні бойових дій, розлади сімейної єдності та трансформації родинних ролей стають живильним середовищем для розповсюдження домашнього насильства під час збройних конфліктів. Варто зазначити, що домашнє насильство може виявлятися у різних формах, включаючи фізичне, психологічне, економічне та сексуальне насильство. Незважаючи на те, що в Україні діє законодавство, спрямоване на протидію цій проблемі, багато випадків домашнього насильства залишаються непоміченими або нерозголошеними через страх, сором чи невіру в можливість отримати ефективну допомогу.

Українським законодавством передбачено заходи щодо протидії домашньому насильству: терміновий заборонний припис стосовно кривдника; обмежувальний припис стосовно кривдника [10].

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника - це термінова захисна постанова, яку може винести суд або видати уповноважений орган для негайного захисту постраждалого від домашнього насильства. Цей припис передбачає низку обмежень для кривдника з метою попередження подальшого насильства та створення безпечних умов для постраждалої особи. Зокрема, терміновий заборонний припис може зобов'язати:

- 1) Заборонити перебувати в місці спільного проживання з постраждалою особою.
- 2) Заборонити наближатися на визначену відстань до місця проживання, роботи, навчання чи інших місць перебування постраждалої особи.

- 3) Заборонити будь-які контакти з постраждалою особою, включаючи особисті, телефонні чи через інші засоби зв'язку.
- 4) Тимчасово обмежити чи припинити спілкування з дитиною (дітьми), якщо це необхідно для її/їх безпеки.
- 5) Заборонити доступ до зброї чи її вилучення у кривдника на певний термін.

Терміновий заборонний припис має екстрений характер і вступає в силу негайно після його винесення на строк від 1 до 6 місяців [10].

Обмежувальний припис є юридичним механізмом захисту постраждалої особи від кривдника. Його може винести лише суд після розгляду справи про факти домашнього насильства. На відміну від термінового заборонного припису, який діє тимчасово, обмежувальний припис має триваліший характер. Він може передбачати такі обмежувальні заходи щодо кривдника:

- 1) Тимчасове обмеження або позбавлення права користуватися житлом на користь постраждалої особи.
- 2) Заборона наближатися до місця проживання, роботи, навчання постраждалої особи ближче, ніж на визначену судом відстань.
- 3) Усунення перешкод для постраждалої особи у користуванні майном, що є спільною власністю подружжя або родини.
- 4) Обмеження або заборона на спілкування з дитиною (дітьми) у разі наявності загрози для них з боку кривдника.
- 5) Зобов'язання пройти спеціальну програму для кривдників з метою корекції агресивної поведінки.

Таким чином, обмежувальний припис є більш жорстким та тривалим захисним заходом порівняно з терміновим заборонним приписом [10].

Обидва види приписів є важливими правовими інструментами захисту постраждалих від домашнього насильства та попередження повторних випадків насильства.

Під час війни постраждалі від домашнього насильства стикаються з додатковими перешкодами в отриманні допомоги та захисту, що детально

висвітлено у статті Нарок Т. «Відповідальність за домашнє насильство під час війни: судова практика»:

- обмежений доступ до притулків та центрів допомоги через їх закриття, пошкодження або евакуацію;
- відсутність ресурсів (фінансових, транспортних) для переїзду в безпечне місце;
- загальна нестабільність та небезпека, пов'язані з воєнними діями;
- використання кривдниками воєнної ситуації як виправдання для насильства або погрози постраждалим;
- перевантаженість правоохоронних органів та судової системи військовими справами [14].

На території Харківської області діють кілька притулків та центрів допомоги для постраждалих від домашнього насильства: Притулок для постраждалих осіб від домашнього насильства в Харкові; Кризовий центр «Цілодобова лінія допомоги» при Харківській ОДА; Центр соціально-психологічної допомоги в м. Ізюм; Новостворені центри «Нова перспектива» та «Жіночий садок» у Харкові. Ці заклади забезпечують тимчасовий притулок, психологічну, соціальну, юридичну та інформаційну підтримку постраждалим від домашнього насильства в регіоні.

За офіційними даними ООН, оприлюдненими під час ратифікації Україною Стамбульської конвенції, переважна більшість постраждалих від сексуального та домашнього насильства – жінки. Зокрема, 86 % жертв зґвалтувань та 78 % постраждалих від домашнього насильства - представниці жіночої статі.

З початку 2022 року, після повномасштабного вторгнення Росії, в Національну поліцію України надійшло близько 120 тисяч повідомлень про випадки домашнього насильства. Це свідчить про значне загострення проблеми в умовах війни.

Крім того, 98 % дзвінків на національну «гарячу лінію» для постраждалих від насильства стосуються саме випадків домашнього

насильства. Це демонструє масштаби потреби у спеціалізованих послугах допомоги та підтримки для жертв такого насильства в родинях. Наведені дані вказують, що домашнє та гендерно-обумовлене насильство залишається серйозною проблемою в Україні, яка ще більше загострилася в умовах воєнного конфлікту. Жінки складають вразливу більшість серед постраждалих [15].

Важливо, щоб під час війни питання домашнього насильства не залишалося поза увагою. Необхідно забезпечити постраждалим доступ до притулків, медичної та психологічної допомоги, а також правового захисту. Також слід посилити інформаційну кампанію з метою підвищення обізнаності про проблему домашнього насильства та можливості отримання допомоги.

Водночас необхідно проводити роботу з потенційними кривдниками, надаючи їм психологічну підтримку та навчаючи ефективним способам подолання стресу та вирішення конфліктів без застосування насильства. Лише комплексний підхід, що поєднує заходи з попередження, захисту постраждалих та реабілітації кривдників, може допомогти ефективно боротися з проблемою домашнього насильства навіть в умовах війни.

2.2 Принцип 4Р як міжнародний стандарт запобігання та протидії гендерно-зумовленому, зокрема домашньому насильству

Принцип 4Р (Prevention, Protection, Prosecution, Integrated Policies) встановлений у Стамбульській конвенції і впроваджений у національне законодавство, охоплює чотири основні аспекти: попередження, захист, притягнення до відповідальності та інтегровані політики. Ці принципи спрямовані на запобігання новим випадкам насильства, забезпечення підтримки для потерпілих, притягнення винних до відповідальності та утворення комплексних підходів до розв'язання цих проблем.

Як зазначає Н. Стасюк, ефективна превенція домашнього насильства вимагає комплексного підходу, що охоплює правове регулювання, соціальну політику, освітні та інформаційні заходи. Важливо формувати в суспільстві нульову терпимість до будь-яких форм насильства [21].

Превенція, запобігання новим випадкам насильства вимагає впровадження заходів, спрямованих на зміну соціальних та культурних стереотипів і норм поведінки жінок та чоловіків. Ці заходи мають на меті викорінення упереджених поглядів, звичаїв та традицій, що ґрунтуються на ідеї неповноцінності жінок або стереотипних гендерних ролях, а також недопущення будь-яких форм насильства. Усі члени суспільства, включно з чоловіками та хлопцями, повинні долучатися до протидії насильству, не виправдовуючи його культурними, релігійними чи традиційними практиками

Захист та підтримка постраждалих здійснюються через різноманітні служби, включаючи поліцейські служби (здійснення першочергового втручання та припинення насильства), систему охорони здоров'я (збереження життя та здоров'я потерпілих), служби правової допомоги (доступ до правосуддя), загальні соціальні служби та інші. Особливу увагу слід приділяти розвитку спеціалізованих послуг для постраждалих, таких як притулки, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги, денні центри (з можливістю організації кризових кімнат), консультативні пункти первинної соціально-психологічної допомоги та кол-центри з питань запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі. Всі зазначені суб'єкти співпраці здійснюють необхідні заходи, щоб забезпечити урахування потреб, зокрема додатково вразливих категорій, таких як діти:

- забезпечення фізичної безпеки постраждалої особи та нормалізація її життєдіяльності є пріоритетом. Важливо зменшити контакт з кривдником, щоб уникнути подальшого травмування і запобігти повторному насильству. Також необхідно відновити психоемоційний стан і душевну рівновагу постраждалої особи та забезпечити відновлення її порушених прав;

- сприяти підвищенню самостійності та економічної незалежності постраждалих осіб є важливим завданням. Також необхідно надати повну та своєчасну інформацію про доступні служби підтримки та правові заходи, зрозумілу для постраждалих осіб;
- важливо, щоб всі фахівці, які надають допомогу постраждалим від домашнього насильства, розуміли реалії та виклики, що постають перед ними, і допомагали їм відновити своє життя. Забезпечення безпеки, гідності та інтересів постраждалих має вищий пріоритет, ніж покарання кривдників. Надання допомоги не залежить від того, чи буде постраждала особа висувати обвинувачення чи свідчити проти свого кривдника;
- притягнення кривдника до відповідальності має на меті перш за все запобігти майбутнім випадкам насильства та захистити постраждалих. Покарання не є самоціллю, але у деяких випадках може бути необхідним. Для притягнення кривдників до відповідальності необхідно забезпечити правовий захист постраждалих осіб, компенсацію та забезпечення прав на всіх стадіях кримінального провадження.

Переслідування. Принцип переслідування передбачає ефективне розслідування випадків гендерно-зумовленого насильства, притягнення кривдників до відповідальності та забезпечення справедливого судочинства.

Н. Стасюк підкреслює важливість гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами та криміналізації всіх форм гендерно-зумовленого насильства, включно з домашнім насильством [21].

Надання комплексних послуг. Для комплексного підходу потрібні спільні зусилля та ефективна співпраця між державними органами, установами, організаціями та громадськістю. Важливо призначити відповідальні органи для координації політики, виконання, моніторингу та оцінки заходів із запобігання насильству, а також збору, аналізу та поширення інформації про всі його форми.

Залучення українських реалій до розгляду даної проблеми та аналіз значення та впливу Конвенції є доцільним. Україна підписала цей документ у листопаді 2011 року. Деякі особи, які виступали проти приєднання до Конвенції, висловлювали обґрунтовані перестороги, що спричинили відмову від приєднання до цього документу іншими країнами, згаданими раніше. Зокрема, Рада церков виступала проти ратифікації Конвенції в Україні через те, що, на думку церковних представників, Стамбульська конвенція пропагує "гендерну ідеологію", яка, на їхню думку, шкодить сімейним цінностям українського суспільства [18].

Незважаючи на підписання Стамбульської конвенції раніше, Україна ратифікувала цей важливий документ лише влітку 2022 року, у розпал повномасштабної агресії з боку Росії. 1 листопада 2022 року Конвенція набула чинності в Україні. Цей крок був зроблений на тлі численних повідомлень про сексуальне насильство, вчинене російськими військовими щодо жінок, дітей та чоловіків в Україні під час війни.

Важливо зазначити, що стаття 2 частина 3 Стамбульської конвенції чітко визначає: «Ця конвенція застосовується як у мирний час, так і в ситуаціях збройного конфлікту» [18]. Тобто її норми та механізми захисту від гендерно-обумовленого та домашнього насильства мають діяти навіть під час воєнного стану та активних бойових дій.

Ці чотири принципи мають бути невід'ємними складовими будь-якої національної стратегії або програми з протидії гендерно-зумовленому насильству. Їх комплексне впровадження вважається найбільш ефективним підходом у боротьбі з цим негативним явищем.

Таким чином, ратифікація Україною Стамбульської конвенції в умовах війни стала важливим кроком для посилення захисту цивільного населення, особливо жінок та дітей, від насильницьких злочинів та порушень їхніх прав.

2.3 Програма соціологічного дослідження «Запобігання та подолання домашнього насильства: роль засобів комунікації»

Програма соціологічного дослідження: "Запобігання та подолання домашнього насильства: роль засобів комунікації", мала на меті комплексно вивчити ставлення суспільства до проблеми домашнього насильства, роль ЗМІ у її висвітленні, а також шляхи інформування населення для подолання цього негативного явища. Розглянемо ключові складові цієї програми.

У даному дослідженні використано низку ключових понять, які потребують теоретичної інтерпретації, наприклад «домашнє насильство» - це навмисне застосування сили, погроз або здійснення дій, спрямованих на контроль та примус однієї особи по відношенню до іншої особи, з якою злочинець перебуває або перебував у сімейних або близьких відносинах. Воно включає різні форми - фізичне, психологічне, економічне та сексуальне насильство.

Засоби масової комунікації (ЗМІ) - це канали передачі інформації, призначені для масової аудиторії, такі як телебачення, радіо, преса, інтернет-ресурси.

Інформаційно-просвітницька робота, яка є систематичною діяльністю, вона спрямована на підвищення рівня обізнаності населення щодо певної проблеми, формування нетерпимого ставлення до неї та поширення знань про шляхи її подолання.

Нульова толерантність - політика повного неприйняття та безкомпромісної боротьби з певним негативним явищем, без виправдань чи поблажливості.

Санкції - передбачені законом заходи покарання або обмеження прав для осіб, які вчинили певні протиправні дії, зокрема домашнє насильство.

Правова грамотність, саме вона дозволяє оцінити рівень знань та обізнаності особи щодо чинного законодавства, власних прав та обов'язків, а також шляхів їх захисту та реалізації.

Культурні стереотипи, усталені, спрощені та узагальнені уявлення про певні соціальні групи або явища, які є результатом культурного впливу та часто містять упередження.

Вразливі групи – ті категорії населення, які через певні особливості (стать, вік, інвалідність тощо) перебувають у зоні підвищеного ризику зазнати домашнього чи іншого насильства.

Ці та інші поняття, використані в дослідженні, мають важливе значення для всебічного розуміння проблематики домашнього насильства, ролі засобів комунікації у її висвітленні та шляхів подолання.

Емпірична інтерпретація базується на результатах проведеного соціологічного опитування - домашнє насильство є доволі поширеним явищем в українському суспільстві - близько половини респондентів стикалися з ним особисто або їхні близькі. Найпоширенішими формами є психологічне та фізичне насильство.

Засоби комунікації, зокрема інтернет та соціальні мережі, є основним джерелом інформації про домашнє насильство для респондентів. Проте близько половини опитаних вважають рівень інформування недостатнім.

Респонденти визначили низку важливих цілей інформаційно-просвітницької роботи: підвищення обізнаності щодо форм та наслідків домашнього насильства, роз'яснення шляхів отримання допомоги для постраждалих, пропаганда нульової терпимості до насильства.

Більшість респондентів не зверталися по допомогу, зокрема, через недовіру до ефективності, страх розголосу та подальшого насильства, а також через незнання куди звертатися. Це вказує на необхідність інформування про санкції за домашнє насильство та доступні послуги допомоги.

Молодші респонденти та жінки частіше відзначали відсутність звернення через страх, сором чи недовіру, що демонструє потребу підвищення їхньої правової грамотності.

Найбільш вразливими групами, на думку респондентів, є жінки, діти, люди похилого віку та особи з інвалідністю, що збігається з теоретичними уявленнями.

Таким чином, проведена інтерпретація понять дозволяє глибше зрозуміти проблематику домашнього насильства та ролі інформування у її подоланні на основі як теоретичного підґрунтя, так і емпіричних даних соціологічного дослідження.

Було розроблено програму соціологічного дослідження «Запобігання та подолання домашнього насильства: роль засобів комунікації».

Метод дослідження: кількісне інтерв'ю, використовувався метод онлайн-опитування через Google-форму, поширену в соціальних мережах. Це забезпечило оперативний збір даних, охоплення активних інтернет-користувачів як цільової аудиторії та зручність для респондентів.

Враховуючи інформацію, що опитування проводилося в гугл-формі серед громадян в соціальних мережах у квітні 2024 року за участі 80 респондентів, можна більш детально охарактеризувати застосований метод і обґрунтувати його вибір.

Метод онлайн-опитування був обраний як найбільш доцільний з огляду на декілька чинників:

1. Доступність та зручність для респондентів. Проведення опитування через Google-форми в соціальних мережах забезпечило легкий доступ для учасників з різних регіонів України та можливість заповнити анкету у зручний для них час.

2. Оперативність збору даних. Використання онлайн-інструментів дозволило швидко провести опитування протягом квітня 2024 року та одразу отримати результати для аналізу.

3. Охоплення цільової аудиторії. Поширення Google-форми в соціальних мережах дало змогу залучити активних інтернет-користувачів, які можуть бути більш обізнаними щодо ролі засобів комунікації у висвітленні проблеми домашнього насильства.

4. Забезпечення анонімності. Онлайн-опитування через Google-форми дозволило респондентам зберегти повну анонімність, що є важливим для отримання щирих відповідей на делікатні питання щодо домашнього насильства.

5. Економічна ефективність. Застосування онлайн-методу опитування звело до мінімуму витрати на його проведення, що робить дане дослідження більш доступним у часи війни.

Вибірка у 80 респондентів може вважатися достатньою для пілотного дослідження, проте бажано було б залучити більшу кількість учасників для підвищення репрезентативності даних.

Загалом, використання онлайн-опитування через Google-форми в соціальних мережах виглядає обґрунтованим методом для проведення даного дослідження у сучасних воєнних реаліях України. Водночас, отримані результати варто трактувати з урахуванням обмежень онлайн-вибірки та доцільно було б підтвердити їх із залученням додаткових методів.

Розглянемо завдання дослідження:

1. Визначити рівень поінформованості населення про проблему домашнього насильства та форми його прояву.
2. З'ясувати джерела, з яких респонденти отримують інформацію на цю тематику.
3. Оцінити готовність громадськості сприяти подоланню проблеми домашнього насильства.
4. Визначити пріоритетні напрямки інформаційно-просвітницької роботи в цій сфері.
5. Дослідити ставлення респондентів до виправдання різних форм домашнього насильства.
6. Виявити вразливі категорії населення, які найчастіше стають жертвами домашнього насильства.

Ефективна протидія домашньому насильству потребує комплексного підходу з залученням різних секторів суспільства. Одним із ключових

напрямів має стати інформаційно-просвітницька робота із широкими верствами населення. Засоби масової комунікації - телебачення, радіо, преса, Інтернет-ресурси - можуть відігравати вирішальну роль у формуванні нетерпимого ставлення до насильства, інформуванні про права постраждалих та доступні послуги допомоги, залученні громадськості до розв'язання цієї проблеми.

Однак поки що ЗМІ недостатньо уваги приділяють темі домашнього насильства, особливо в контексті війни. Часто вони поширюють упереджені стереотипи або викривлену інформацію замість об'єктивного висвітлення ситуації.

З огляду на це, важливим є проведення комплексного соціологічного дослідження, присвяченого аналізу ролі засобів комунікації у запобіганні та подоланні домашнього насильства в Україні під час війни. Отримані результати дозволять сформулювати практичні рекомендації для представників ЗМІ, державних органів, громадських організацій та міжнародних партнерів.

Розглянемо результати опитування більш детально по кожному питанню:

1) Стать.

Більшість респондентів - жінки (близько 80%).

2) Вік.

Найбільше представлені вікові групи 18-25 років (близько 35%) та 36-45 років (близько 25%).

3) Сімейний стан?

Приблизно порівну неодружені/незаміжні (40%) та одружені/заміжні (40%).

4) Наявність дітей?

Близько половини мають дітей.

5) Чи стикалися з домашнім насильством?

Біля 50% стикалися особисто або їх близькі. Решта не стикалися.

6) Які форми насильства найпоширеніші?

Найбільш поширені - психологічне (частіше згадується) і фізичне насильство. Також згадується економічне та сексуальне.

7) Чи зверталися по допомогу?

Більшість не зверталися. Ті, хто звертався - здебільшого до поліції.

8) Які причини незвернення?

Основні причини - недовіра, що це допоможе, страх, незнання куди звертатися.

Згідно з результатами опитування, проблема незвернення постраждалих від домашнього насильства по допомогу є досить поширеною. До причин також відноситься - сором перед необхідністю розголошувати факти домашнього насильства.

Деякі респонденти прямо вказували на небажання звертатися через упередження, що їх не зрозуміють або не допоможуть належним чином.

Ті, хто зазнавав економічного чи психологічного насильства, частіше не зверталися нікуди через сумніви в серйозності таких форм.

Респонденти молодшої вікової групи 18-25 років частіше відзначали причини незвернення через незнання процедури, сором чи страх.

Жінки частіше за чоловіків не зверталися через недовіру до ефективності та ризик подальшого насильства при розголошенні.

Таким чином, дані опитування вказують на необхідність посилення інформаційно-просвітницької діяльності серед населення щодо форм домашнього насильства, шляхів отримання захисту і допомоги. Також важливо підвищувати довіру до правоохоронців та відповідних служб, які мають професійно і неупереджено реагувати на такі звернення.

9) Оцінка рівня інформованості.

Близько половини вважають рівень інформованості недостатнім.

10) Джерела інформації.

Інтернет та соцмережі - найпопулярніше джерело. Телебачення, зовнішня реклама - наступні за популярністю.

11) Яка необхідність інформування?

Згідно з результатами опитування, респонденти вказали на низку важливих причин, чому необхідно активно інформувати суспільство про проблему домашнього насильства. Наприклад, підвищення обізнаності щодо форм та наслідків домашнього насильства. Багато хто досі не усвідомлює, що психологічне, економічне чи інші непрямі форми насильства є неприпустимими і можуть мати серйозні наслідки для постраждалих. Інформування допоможе краще розпізнавати ознаки насильства.

Наступним прикладом є - роз'яснення шляхів отримання допомоги постраждалим. Чимало респондентів не зверталися по допомогу через незнання куди і як це робити. Широка інформаційна кампанія має містити контакти відповідних служб, інструкції щодо подальших дій.

Заклик до нульової толерантності до будь-яких проявів насильства. Респонденти наголошували на необхідності рішуче засуджувати насильство в сім'ї, формувати в суспільстві нетерпимість до такої поведінки.

12) Які пріоритети інформування?

Найпопулярнішими є роз'яснення шляхів допомоги, підвищення обізнаності, заклик до нетерпимості, інформування про санкції.

Інформування про санкції за вчинення домашнього насильства. Для багатьох кривдників відсутність покарання є привабливим чинником. Роз'яснення існуючих санкцій має стримуючий ефект.

Пропаганда ненасильницьких методів вирішення конфліктів. Інформаційні кампанії мають популяризувати культуру миру, взаєморозуміння та вирішення суперечок без застосування сили.

Таким чином, комплексне інформування здатне підвищити рівень правової грамотності та обізнаності з питань домашнього насильства, сформувати у свідомості нульову терпимість до нього, а також показати шляхи допомоги постраждалим і можливі санкції для кривдників.

13) Готовність сприяти подоланню проблеми.

Біля 60 % повністю чи частково згодні сприяти.

14) Необхідні заходи.

Найчастіше згадуються такі: посилення правоохоронних органів, підвищення обізнаності у навчальних закладах, діяльність громадських організацій.

15) Чи можуть бути виправдані форми насильства?

Згідно з результатами опитування, переважна більшість респондентів впевнено заявила, що жодні форми домашнього насильства не можуть бути виправдані за жодних обставин. Ось деякі ключові висновки з цього питання:

Близько 70% респондентів однозначно відповіли, що не існує виправдань для будь-яких проявів домашнього насильства - фізичного, психологічного, економічного чи сексуального.

Лише невелика частина (близько 5%) респондентів вагалася з відповіддю або частково погоджувалася, що деякі форми (наприклад, психологічне насильство) можуть бути певною мірою виправдані.

Жінки та молодь віком 18-25 років були найбільш категоричними у несприйнятті домашнього насильства, незалежно від форм чи обставин.

Респонденти старшого віку частіше допускали можливість певних виправдань психологічного тиску в сім'ї через складні життєві обставини.

Деякі респонденти зауважували, що насильство часто замовчується або виправдовується через низьку правову грамотність та культурні стереотипи.

Були поодинокі випадки, коли психологічне насильство частково виправдовувалося складними характерами учасників або економічними негараздами в родині.

Проте, незважаючи на окремі випадки, основний тренд опитування підтвердив, що більшість українського суспільства засуджує домашнє насильство в будь-яких проявах і за будь-яких обставин. Це свідчить про зростання нетерпимості до такого негативного явища та необхідність жорсткіше його карати на законодавчому рівні.

16) Потенційні жертви. Найбільш вразливими вважаються жінки, діти, люди похилого віку та особи з інвалідністю.

17) Які причини насильства?

Найчастіше згадуються - алко/наркозалежність, психологічні розлади, економічні проблеми, низький рівень освіти.

Деякі респонденти надавали власні рекомендації - більше розголосу, роз'яснювальної роботи, жорсткішого ставлення до кривдників.

Таким чином, опитування дало цінну інформацію про ставлення суспільства до проблеми, рівень поінформованості, необхідні заходи подолання домашнього насильства тощо. Ці дані допоможуть розробити більш ефективну стратегію боротьби з цим негативним явищем.

2.4 Комунікативні механізми протидії домашньому насильству: міжнародний досвід та можливості його використання в Україні

Домашнє насильство є соціальною проблемою, яка завдає шкоди фізичному та психологічному здоров'ю постраждалих, руйнує сімейні стосунки та має негативні наслідки для суспільства в цілому. Ефективна протидія цьому явищу вимагає комплексного підходу, що включає законодавчі, правоохоронні, соціальні та комунікативні механізми. Саме комунікативні механізми відіграють ключову роль у підвищенні обізнаності, зміні ставлення суспільства та формуванні нетерпимості до насильства.

Міжнародний досвід демонструє низку успішних комунікативних стратегій протидії домашньому насильству, які можуть бути адаптовані та впроваджені в Україні.

Першим прикладом міжнародних стратегій - є інформаційні кампанії у ЗМІ та громадських місцях. Багато країн проводять масштабні кампанії з використанням телебачення, інтернету, зовнішньої реклами для інформування про форми насильства, права постраждалих, контакти допоміжних служб. Такі кампанії підвищують обізнаність, руйнують стереотипи та заохочують постраждалих шукати допомогу.

Інформаційні кампанії у ЗМІ та громадських місцях є потужним інструментом підвищення обізнаності громадськості щодо проблеми

домашнього насильства, а також донесення важливої інформації до потенційних постраждалих. Детальніше про такі кампанії.

Телебачення та радіо:

- створення та розміщення соціальної реклами на провідних телеканалах та радіостанціях;
- виробництво документальних фільмів, циклів передач про реальні історії постраждалих, роботу притулків, правові аспекти;
- запрошення експертів, представників громадських організацій для обговорення теми в ток-шоу, новинних програмах;
- розміщення інформаційних роликів, повідомлень про гарячі лінії допомоги.

Інтернет та соціальні медіа:

- розміщення банерів, відеороликів на популярних сайтах, у стрічках соцмереж;
- створення тематичних інформаційних вебресурсів, груп у соцмережах;
- залучення інфлюенсерів, відомих публічних осіб для привернення уваги до теми;
- таргетована реклама на користувачів з певними ключовими словами у пошуковому трафіку.

Зовнішня реклама:

- розміщення білбордів, сітілайтів у людних місцях із закликом до нетерпимості до насильства;
- поширення соціальної реклами на вулицях, у транспорті, торгових центрах;
- використання брендмауерів із зазначенням контактів служб допомоги.

Друковані ЗМІ:

- публікація статей, матеріалів у загальнонаціональних та регіональних газетах і журналах;
- включення інформаційних вкладок про насильство у сім'ї;

- розміщення оголошень з номерами гарячих ліній у спеціалізованих виданнях.

Публічні місця:

- розміщення інформаційних матеріалів та контактів у державних установах, лікарнях культурних центрах.
- поширення брошур, листівок під час публічних заходів.
- задіяння рекламних носіїв у місцях великого скупчення людей.

Цікавим прикладом є - використання мистецтва та культури, використання театральних вистав, кінопоказів, арт-інсталяцій для привернення уваги до проблеми (країни, які практикують - Мексика, Іспанія). Також слід залучати відомих митців та культурних діячів як амбасадорів ненасильницьких цінностей. В Україні можна ширше використовувати культурний потенціал для донесення меседжів.

Інноваційні цифрові рішення, створення чат-ботів, мобільних додатків для жертв з інформацією та інструкціями (напр. Саудівська Аравія). Використання потенціалу соцмереж, блогів для підвищення обізнаності серед молоді. В Україні цифрові канали комунікації також можуть стати ефективними.

Головними перевагами інформаційних кампаній є масовий охопит аудиторії, можливість візуалізації і донесення важливої інформації максимально наочно та доступно. Їх системне проведення допомагає підвищити рівень правової грамотності, руйнувати стереотипи, формувати нульову терпимість до насильства.

Наступний приклад - навчальні програми у школах та університетах. Включення тематики домашнього насильства, ненасильницького вирішення конфліктів, рівноправних стосунків до освітніх програм дозволяє формувати правильні моделі поведінки з раннього віку. Це також сприяє своєчасному виявленню проявів насильства серед дітей та студентів.

Навчальні програми у школах та університетах є одним з найважливіших комунікативних механізмів у боротьбі з домашнім насильством. Вони

дозволяють охопити величезну аудиторію дітей, підлітків та молоді - тієї вікової групи, формування якої має вирішальне значення для викорінення культури насильства в майбутньому. Детальніше про навчальні програми з протидії домашньому насильству.

Школи:

- включення тематичних уроків, тренінгів до навчальних програм з таких предметів як етика, правознавство, основи здоров'я тощо.
- навчальні матеріали мають пояснювати різні форми домашнього насильства, його причини, наслідки, ознаки на які варто звертати увагу.
- особливу увагу слід приділяти роз'ясненню здорових моделей стосунків, побудованих на взаємоповазі, рівноправності та ненасильницькому розв'язанні конфліктів.
- надавати дітям контактну інформацію служб допомоги постраждалим та роз'яснювати алгоритм звернення по допомогу.
- залучати шкільних психологів, соціальних педагогів для виявлення і супроводу дітей з родин, де присутнє насильство.
- проводити тренінги для вчителів з метою їх підготовки до ефективного донесення цієї інформації.

Університети:

- запровадження обов'язкових курсів з гендерної рівності, сімейного права, психології сім'ї для студентів різних спеціальностей.
- викладання спеціальних курсів для студентів відповідних спеціальностей - психологів, соціальних працівників, юристів, медиків з навчанням побудови роботи з постраждалими та кривдниками.
- проведення регулярних лекцій, семінарів, зустрічей з експертами та представниками громадських організацій.
- розміщення інформаційних матеріалів, контактів для звернення по допомогу на території університету та у гуртожитках.
- створення центрів психологічної допомоги при університетах для консультування студентів.

Впровадження обов'язкових курсів з питань гендерної рівності та ненасильства у школах і ВНЗ демонструє нам країна Швеція та Іспанія. В Україні варто більше інтегрувати такі програми в освітні та професійні стандарти.

Впровадження подібних навчальних програм допоможе сформувати у підростаючого покоління нетерпимість до будь-яких проявів насильства, озброїть їх знаннями про форми, причини і наслідки цього явища, а також про можливості отримання допомоги. Це матиме довгостроковий профілактичний ефект у зниженні рівня домашнього насильства в суспільстві.

Співпраця з релігійними та громадськими організаціями – міжнародний досвід, який можна запозичити. Залучення впливових громадських лідерів, авторитетів для поширення інформації та засудження насильства дозволяє ефективніше досягати різних верств населення. Їхній голос має велику вагу в консервативних спільнотах.

Наприклад, залучення авторитетних правозахисних груп до інформаційних кампаній (як у Великій Британії). Використання досвіду та голосу активістів руху за права жінок для привернення уваги до проблеми. В Україні потрібно активніше співпрацювати з організаціями, які опікуються питаннями гендерно-обумовленого насильства.

Цілодобові гарячі лінії та анонімні онлайн-консультації є зручним способом отримання допомоги для постраждалих. Вони дозволяють уникнути додаткових ризиків при безпосередньому зверненні, особливо у віддалених регіонах. В Україні діють деякі регіональні лінії, але потрібно створити загальнонаціональну мережу.

Наостанок - тренінги для фахівців. Належна підготовка та навчання соціальних працівників, психологів, правоохоронців, медиків щодо специфіки роботи з постраждалими та кривдниками є критично важливим. Некваліфіковане поводження може спричинити ре-травматизацію та зниження довіри до системи допомоги.

Підвищення медіа-грамотності – одним із важливих пунктів, тренінги для журналістів з етичного висвітлення тематики домашнього насильства практикуються у Канаді. Запровадження стандартів та саморегуляції ЗМІ у висвітленні цієї проблематики. В Україні слід залучати медіа-експертів до розробки рекомендацій щодо збалансованого висвітлення.

Чат-боти стають все більш популярним та ефективним інструментом у боротьбі з домашнім насильством. Вони є дуже важливими та зручними, адже надають цілодобову доступність. Чат-боти доступні 24/7, що надзвичайно важливо для жертв насильства, які можуть потребувати негайної допомоги у будь-який час. Це подолання бар'єрів у доступі до підтримки.

Чат-боти забезпечують конфіденційність та анонімність, що дозволяє жертвам вільно відкриватись і ділитись інформацією, не побоюючись осуду чи помсти.

Зниження психологічного бар'єру, деяким жертвам легше звернутись спочатку до чат-бота, ніж до реальної людини, через почуття сорому чи страху.

Швидке реагування та інструкції Чат-ботів дозволяє оперативно надавати корисну інформацію, контакти гарячих ліній, інструкції щодо безпечних місць та правових кроків.

Доступність у віддалених районах, дане іноваційне цифрове рішення є особливо корисним у віддалених від центрів допомоги районах, де доступ до послуг може бути обмеженим.

Міжнародним прикладом створення чат-ботів, мобільних додатків для жертв з інформацією та інструкціями - Саудівська Аравія.

В Україні чат-боти також можуть відігравати важливу роль у комплексному підході до протидії домашньому насильству, доповнюючи інші комунікативні та сервісні механізми допомоги постраждалим.

Створення чат-ботів, мобільних додатків для жертв з інформацією та інструкціями (Саудівська Аравія).

В Україні вже здійснюються певні кроки з інформування щодо домашнього насильства, однак ці зусилля потребують системного підходу та використання кращих світових практик. Зокрема, доцільно посилити інформаційні кампанії у ЗМІ та публічних місцях, розширити тематику курсів у навчальних закладах, активніше співпрацювати з громадами та релігійними організаціями. Впровадження цілодобових гарячих ліній та онлайн-консультування покращить доступність допомоги з будь-якого регіону. Важливим кроком є також розробка комплексних програм навчання фахівців першої лінії.

Лише поєднання законодавчих, соціальних та ефективних комунікативних механізмів забезпечить системну протидію домашньому насильству, підвищить рівень захисту постраждалих та сформує в суспільстві нетерпимість до будь-яких проявів насильницької поведінки.

Висновки до розділу 2

Домашнє насильство залишається гострою проблемою в Україні, яка лише загострилася в умовах війни. Згідно з офіційними даними, з початку 2022 року Національна поліція отримала близько 120 тисяч повідомлень про випадки домашнього насильства. Ця проблема потребує комплексного вирішення із залученням усіх секторів суспільства.

Ратифікація Україною Стамбульської конвенції у 2022 році стала важливим кроком у протидії гендерно-зумовленому та домашньому насильству. Конвенція імплементує принцип 4Р (попередження, захист, притягнення до відповідальності та інтегровані політики), спрямований на комплексну боротьбу з насильством на різних рівнях.

Домашнє насильство є складною проблемою, в основі якої часто лежать деструктивні комунікативні моделі, що супроводжуються приниженнями, образами, контролем та загрозами. Подолання цього явища потребує системного підходу, в якому комунікативний аспект відіграє ключову роль на

індивідуальному, сімейному та суспільному рівнях. Лише формуючи навички ефективної комунікації, побудови здорових стосунків, вирішення конфліктів ненасильницьким шляхом та донесення важливості цієї проблеми широкому загалу, ми зможемо подолати це згубне явище та захистити права і гідність кожного члена суспільства.

Результати, проведеного дослідження, засвідчили гостру актуальність проблеми домашнього насильства в Україні, необхідність продовження імплементації стандартів Стамбульської конвенції та посилення інформаційно-просвітницької роботи із залученням комплексу комунікативних механізмів - від інформаційних кампаній у ЗМІ до навчальних програм у освітніх закладах.

ВИСНОВКИ

Проблема домашнього насильства є однією з найбільш гострих в українському суспільстві. Її подолання вимагає комплексного підходу з залученням правових, соціальних та комунікативних механізмів. У дипломній роботі було визначено поняття, форми та види домашнього насильства. досліджено роль комунікативних стратегій у запобіганні та протидії домашньому насильству.

Визначено роль комунікації у запобіганні та подоланні домашнього насильства та головні комунікативні стратегії підвищення обізнаності громадськості щодо проблеми домашнього насильства також розроблено програму соціологічного дослідження комунікативного супроводу подолання домашнього насильства та проаналізувати дані, які було отримано.

Проведено інтерв'ю та створено аналіз результатів соціологічного опитування, який засвідчив високу поширеність випадків домашнього насильства в Україні, особливо психологічного та фізичного. Водночас, більшість респондентів не зверталися по допомогу через недовіру, страх та необізнаність. Це вказує на нагальну потребу активних комунікативних кампаній.

В ході роботи ознайомились з вивченням міжнародного досвіду, яке виявило низку успішних комунікативних стратегій, спрямованих на інформування, підвищення обізнаності, формування суспільної нетерпимості та зміну ставлення до домашнього насильства. Такі стратегії охоплюють інформаційні кампанії у ЗМІ, освітні програми, співпрацю з громадами та неурядовими організаціями, онлайн-консультування.

Комплексна стратегія комунікативної протидії має включати інформаційні кампанії на телебаченні, радіо, у соціальних медіа та громадських місцях з візуалізацією проблеми, роз'ясненнями про форми насильства, його наслідки, шляхи допомоги постраждалим та можливі санкції для кривдників.

Вкрай важливо впроваджувати систематичні освітні програми у шкільній та університетській системі, які б пояснювали сутність домашнього насильства, формували нетерпимість до нього та навички ненасильницького вирішення конфліктів.

Ефективною є співпраця з релігійними та громадськими організаціями, залучення авторитетних лідерів спільнот до інформаційно-роз'яснювальної роботи, що дозволяє ефективніше досягати різних верств населення.

Запровадження цілодобових гарячих ліній та онлайн-консультування забезпечить доступність допомоги постраждалим навіть з віддалених регіонів та тим, хто з певних причин не може звернутися безпосередньо.

Важливим елементом має стати розробка комплексних програм підготовки фахівців - соціальних працівників, психологів, правоохоронців, медиків до професійної роботи з питань домашнього насильства.

Лише за умови впровадження системної комунікативної стратегії на всіх рівнях - у суспільстві, освіті, державних органах, неурядових організаціях - Україна зможе досягти суттєвого прогресу у запобіганні та подоланні домашнього насильства. Це явище має бути викорінене шляхом підвищення обізнаності, формування нетерпимості, забезпечення доступності допомоги постраждалим та зміни суспільних стереотипів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1) Ботнарєнко І. А., Гриньків О. О. Психологічне насильство як форма домашнього насильства. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 2. С. 104-109. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2023.21>
- 2) Величко Д. М., Шевченко В. В. Домашнє насильство та способи його запобігання. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 2. С. 263-266. <file:///C:/Users/user/Downloads/768-Текст%20статті-1436-1-10-20230205.pdf>
- 3) Галай А. О., Галай В. О. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству. Київ: КНТ, 2014. 160 с.
- 4) Гнідковська К. П'ять проєктів, які допоможуть розібратися в темі домашнього насильства. 2021. <https://cs.detector.media/community/texts/184508/2021-08-06-pyat-proiektiv-yaki-dopomozhut-rozibratysya-v-temi-domashnogo-nasylstva>
- 5) Дмитрацук О. С. Зарубіжний досвід запобігання домашньому насильству. *Юридична наука*. 2020. № 1(103). С. 284-292. <file:///C:/Users/user/Downloads/ojsjournalcomua,+284-292.pdf>
- 6) Домашнє насильство – порушення прав людини: що треба знати працівникам освіти? <https://www.helsinki.org.ua/articles/domashnie-nasylstvo-porushennia-prav-liudyny-shcho-treba-znaty-pratsivnykam-osvity/>
- 7) Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ: Ваїте, 2019. 288 с.
- 8) Загальна рекомендація №19 Комітету ООН щодо ліквідації дискримінації стосовно жінок
- 9) Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 5. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

- 10) Кримінальний кодекс України (2001). Стаття 126-1 "Домашнє насильство".
- 11) Кулаков, В. В. (2018). Соціологія сімейного насильства. Київ: Видавництво "Фоліо".
- 12) Методичний посібник «Розірви коло»
- 13) Наказ 01.08.2018 № 654 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 серпня 2018 р. за № 965/32417 «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>
- 14) Нарок Т. Відповідальність за домашнє насильство під час війни: судова практика. <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vidpovidalnist-za-domashne-nasilstvo-pid-chas-viyni-sudova-praktika.html>
- 15) Олена Зеленська долучилася до акції «16 днів активізму проти гендерно зумовленого насильства» URL: <https://president.gov.ua/news/olena-zelenska-doluchilasya-do-akciyi-16-dniv-aktivizmu-prot-79433>
- 16) Орос О. Б. Феномен насильства у соціології. *Габітус*. 2019. Випуск 9. С. 13-17. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/31307>
- 17) Остапенко О. Домашнє насильство та його адміністративно-деліктна характеристика. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2019. С. 154-162. <https://cyberleninka.ru/article/n/domashne-nasilstvo-ta-yogo-administrativno-deliktna-harakteristika>
- 18) Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Постанова Кабінету Міністрів України; План, Заходи, Перелік від 25.10.2017 № 1106 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/go/1106-2017- %D0%BF](https://zakon.rada.gov.ua/go/1106-2017-%D0%BF) (дата звернення: 29.11.2022)

19) Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : Закон України від 20.06.2022 № 2319-ІХ. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2319-20> (дата звернення: 20.11.2022)

20) Радіонова, О. В. (2019). Феміністичні підходи до вивчення домашнього насильства. Харків: Видавництво ХНУ.

21) Стасюк Н. А. Фізичне насильство в сім'ї: сутність та засоби протидії. *Право. Людина. Довкілля*. 2020. № 11 (3). С. 175-180.

22) ФН ООН, Гендерна тематична група, 1998. Комітет ООН щодо ліквідації дискримінації стосовно жінок. (1992). Загальна рекомендація №19.

23) 2024 Encyclopedia Britannica, Inc. <https://www.britannica.com/topic/violence>

24) Psychologiczno-pedagogiczne problemy trudności i zaniedbań opiekuńczowychowawczych w rodzinie oraz sposoby ich rozwiązywania // Pod redakcją: Jana M. Stanika. Wydawnictwo: WSP TWP w Warszawie. 2009. 219 с.

25) What Counts as Domestic Violence? What Counts as Domestic Violence? A Conceptual Analysis. *William & Mary Journal of Women and the Law*, 12. Курс, Е. С., Гейсбергер, Д. Е., & Арриго, Б. А. (2005).

Бланк опитування

«Запобігання та подолання домашнього насильства: роль засобів комунікації»

Шановні респонденти!

Це анкетування проводиться з метою дослідження ролі засобів комунікації у запобіганні та подоланні проблеми домашнього насильства. Ваші відповіді є конфіденційними та будуть використані лише в узагальненому вигляді для наукових цілей. Просимо Вас відповідати максимально відверто та уважно.

1. Ваша стать
  - Чоловіча
  - Жіноча
2. Ваш вік
  - До 18
  - 18-25 років
  - 26-35 років
  - 36-45 років
  - 46-55 років
  - 56-65 років
  - 66+
3. Ваш сімейний стан
  - Одружений/заміжня
  - Неодружений/незаміжня
  - Розлучений/розлучена
  - Удівець/удова
4. Чи є у вас діти

- Так
  - Ні
5. Чи стикались Ви особисто або Ваші близькі з проблемою домашнього насильства?
- Так, я особисто
  - Так, мої близькі
  - Ні
  - Важко відповісти
6. Якщо Ви або Ваші близькі стикалися з цією проблемою, то якого типу було насильство? (можна обрати кілька варіантів)
- Фізичне
  - Психологічне
  - Економічне
  - Сексуальне
  - Інше
7. Якщо Ви або Ваші близькі стикалися з цією проблемою, чи зверталися Ви по допомогу?
- Так
  - Ні
  - Не стикались з такою ситуацією
8. Якщо Ви зверталися по допомогу, то куди саме? (можна обрати кілька варіантів)
- Поліція
  - Центр соціальних служб
  - Гаряча лінія
  - Громадська організація
  - Не звертався/лась
9. Якщо Ви не зверталися по допомогу, то чому? (можна обрати кілька варіантів)

- Соромився/лась
  - Боявся/лась
  - Не вірив/ла, що це допоможе
  - Не знав/ла куди звертатись
  - Не стискався/лась з такою ситуацією
10. Наскільки, на Вашу думку, засоби масової інформації приділяють увагу проблемі домашнього насильства?
- Достатньо
  - Недостатньо
  - Важко відповісти
11. Які джерела інформації Ви використовуєте для отримання відомостей про домашнє насильство? (можна обрати кілька варіантів)
- Телебачення/радіо
  - Документальні фільми
  - Інтернет (соціальні мережі, сайти)
  - Друковані видання (газети, журнали)
  - Зовнішня реклама (білборди, сіті-лайти)
  - Соціальна реклама
  - Не використовую жодних джерел
12. Чи вважаєте Ви доцільним проводити окремі інформаційні кампанії у ЗМІ, спрямовані на запобігання та подолання домашнього насильства?
- Так
  - Ні
  - Важко відповісти
13. Якщо Ви відповіли "так" на попереднє запитання, то яким, на Вашу думку, має бути головне послання таких інформаційних кампаній? (оберіть 1-2 варіанти)
- Інформування про санкції за домашнє насильство
  - Заклик до нульової толерантності до насильства

- Роз'яснення шляхів отримання допомоги постраждалим
  - Підвищення обізнаності щодо форм та наслідків насильства
  - Пропаганда ненасильницького вирішення конфліктів
14. Чи згодні Ви з твердженням, що засоби комунікації відіграють важливу роль у запобіганні та подоланні домашнього насильства?
- Повністю згоден
  - Частково згоден
  - Не згоден
  - Важко відповісти
15. На Вашу думку, які ще заходи, крім інформаційних кампаній у ЗМІ, можуть сприяти подоланню проблеми домашнього насильства? (можна обрати кілька варіантів)
- Посилення роботи правоохоронних органів
  - Підвищення обізнаності у школах та університетах
  - Діяльність громадських організацій
  - Покращення економічної ситуації в країні
16. Як Ви вважаєте, чи можуть бути виправдані певні форми домашнього насильства?
- Так
  - Ні
  - Важко відповісти
17. Якщо Ви відповіли "так" на попереднє питання, то які саме форми домашнього насильства можуть бути виправдані? (можна обрати кілька варіантів)
- Фізичне насильство
  - Психологічне насильство
  - Економічне насильство
  - Сексуальне насильство
  - Жодні форми не можуть бути виправдані

18. Чи згодні Ви з твердженням, що проблема домашнього насильства в нашому суспільстві перебільшена?

- Повністю згоден
- Частково згоден
- Не згоден
- Важко відповісти

19. На Вашу думку, хто найчастіше стає жертвою домашнього насильства?
(можна обрати кілька варіантів)

- Жінки
- Чоловіки
- Діти
- Люди похилого віку
- Особи з інвалідністю

20. Як Ви вважаєте, що найчастіше є причиною домашнього насильства?
(можна обрати кілька варіантів)

- Алкогольна/наркотична залежність
- Низький рівень освіти та культури
- Психологічні розлади
- Економічні проблеми в сім'ї
- інше

21. Чи вважаєте Ви себе достатньо обізнаним/ою щодо питань домашнього насильства?

- Так
- Ні
- Важко відповісти

22. Будь-ласка, залиште будь-які інші коментарі або пропозиції щодо ролі ЗМІ та комунікації у протидії домашньому насильству

АНОТАЦІЯ

Дипломна робота присвячена дослідженню ролі комунікативних стратегій у запобіганні та подоланні проблеми домашнього насильства. У теоретичній частині розкрито сутність поняття "домашнє насильство", його форми та наслідки. Проаналізовано різні комунікативні стратегії, їх значення у підвищенні обізнаності громадськості, формуванні нетерпимого ставлення до насильства та забезпеченні ефективної взаємодії між постраждалими та фахівцями.

У практичній частині представлено результати соціологічного дослідження «Запобігання та подолання домашнього насильства: роль засобів комунікації», яке визначило ставлення респондентів до проблеми домашнього насильства, оцінило рівень їхньої обізнаності та виявило канали комунікації, через які вони отримують інформацію з цієї тематики.

На основі теоретичного аналізу та емпіричних даних розроблено комунікативну стратегію для запобігання та подолання домашнього насильства в Україні, яка включає чіткі цілі, цільові аудиторії, ключові повідомлення, канали комунікації, залучення стейкхолдерів та заходи з моніторингу ефективності.

У роботі використовувалася емпірична база, отримана шляхом проведення онлайн-опитування. Результати дослідження можуть бути корисними для державних органів, неурядових організацій та фахівців, які працюють у сфері протидії домашньому насильству, для розробки ефективних програм і кампаній із залученням різних комунікативних інструментів.

Ключові слова: домашнє насильство, комунікативні стратегії, запобігання насильству, подолання насильства, ЗМІ, дослідження.

ABSTRACT

The thesis is devoted to the study of the role of communication strategies in preventing and overcoming the problem of domestic violence. The theoretical part reveals the essence of the concept of "domestic violence", its forms and consequences. Various communication strategies are analyzed, as well as their importance in raising public awareness, shaping intolerant attitudes towards violence, and ensuring effective interaction between victims and professionals.

The practical part presents the results of the sociological study "Preventing and Overcoming Domestic Violence: The Role of Communication Media", which determined the attitude of respondents to the problem of domestic violence, assessed their level of awareness and identified the communication channels through which they receive information on this topic.

Based on theoretical analysis and empirical data, a communication strategy for preventing and overcoming domestic violence in Ukraine was developed, which includes clear goals, target audiences, key messages, communication channels, stakeholder engagement, and performance monitoring measures.

The study used an empirical base obtained through an online survey. The results of the study can be useful for government agencies, non-governmental organizations and professionals working in the field of combating domestic violence to develop effective programs and campaigns using various communication tools.

Keywords: domestic violence, communication strategies, mass media, research.